

POETO VILNIEČIO „TOKS GYVENIMAS“

Alma Lapinskienė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius, Lietuva

---

Juozas Kėkštas (tikroji pavardė Adomavičius) gimė 1915 m. lapkričio 19 d. Taškente gelžkeliečio ir siuvėjos šeimoje. Tėvas anksti mirė ir motina su penkiais vaikais 1921 m. grįžo į Vilnių. Sunkaus gyvenimo verčiama ji apgyvendino vaikus lietuviškuose bendrabučiuose. Juozukas atsiduria „Agronomų“ bendrabutyje Žvėryne. Su agronomija bendrabučio pavadinimas tiek tesusijęs, kad „vienas ar du prieglaudėlės geradėjų steigėjų buvo agronomijos inžinieriais.“¹

Gyvendamas tame bendrabutyje 1923 m. Juozas pradėjo lankyti triklasę „Ryto“ mokyklą, įsikūrusią Vytauto Didžiojo gimnazijos (Pilypo g. 12) palėpėje, kur priešpiet mokydavosi V^b gimnazijos klasė, o popiet – pradinukai. „Nuo mūsų „Agronomų“ bendrabučio (Žvėrynas, Aiškioji g.) iki Lukiškių aikštės yra daugmaž 2 kilometrai. Jei būna šalta diena, tai įsivaizduoji, kaip nelengvai tenka pasiekti Pilypo akligatvį, reikia labai greitai eiti, beveik bėgte bėgti, idant trumpakelnės kojos nenušaltų“² – po daugelio metų rašė Juozas Kėkštas savo bičiulei Aldonai Liobytei.

Savo pirmą mokytoją Vincą Budrevičių J. Kėkštas mini su dideliu sentimentu ir pagarba, jis buvęs labai sumanus ir talentingas pedagogas, o svarbiausia – kantrus, sugebėjęs vienu metu mokyti ir suvaldyti visus tris skyrius.

Baigęs triklasę 1926 m. rudenį J. Kėkštas pradeda mokytis Vytauto Didžiojo gimnazijoje ir perkeliamas į „Žiburėlio“ bendrabutį Literatų gatvėje. Prasidėjo antrasis mokslų etapas, toks pat nelengvas sunkia buitimi, bet jau įdomesnis vis labiau atsiveriančiu pasauliu ir savo vietos jame paieškomis. „Gamta jį apdovanojo patrauklia išvaizda, gabumais, o svarbiausia – kilniu charakteriu ir meile žmogui. Grožio jautimas, žodžio muzika traukė jį į poeziją, bet įgimtas altruizmas, užuojauta vargstantiems žmonėms vertė jį labai aktyviai įsijungti į kovą prieš blogį“³ – tokį Juozą prisimena jo vaikystės ir jaunystės bičiulė Vlada Rusokaitė-Pajaujienė.

Skaudi kasdienė socialinės neteisybės patirtis, maištinga dvasia būsimo poeto širdyje ižiebė revoliucinės romantikos ugnį ir traukė kairėn. Būdamas ketvirtoje gimnazijos klasėje 1930 m. Juozas Kėkštas stoja į komjaunimą, įsitraukia į pagrindinę veiklą. Būtent tuo metu draugai jį ir praminė Kėkštu. Pravardė tapo jo literatūriniu slapyvardžiu, o vėliau virto pavarde.

---

¹ J. Kėkštas, *Dega vėjai*, V., 1986, p. 519.

² Ibid.

³ V. Pajaujienė, Juozą Kėkštą minint (1915–1981), *Aušra*, 1981, Nr. 3, p. 31.

Po poros metų J. Kėkštą pirmą kartą suima policija, bet trūkstant įrodymų po dviejų mėnesių paleidžia. Vargais negalais Br. Untuliui ir kitiems mokytojams padedant, pavyksta grįžti į gimnaziją ir tęsti mokslą. Vis labiau junta, anot paties J. Kėkšto, stiprėjanti „poeto pašaukima“. Rašo eilėraščius, skaito „Trečią frontą“, „Kultūrą“, K. Borutą, P. Cvirką, S. Nėrį, žavisi V. Majakovskiu, S. Jeseninu, lenkų revoliuciniais poetais, ypač W. Bronewskiu. Pogrindinės veiklos nemeta, ir 1934 m. pradžioje vėl suimamas bei nuteisiamas ketveriems metams kalėjimo, po to penkeri metai be pilietinių teisių. Lukiškėse susipažįsta su baltarusių poetu Maksimu Tanku, kartu su juo ir kitais leidžia politinių kalinių laikraštį „Kraty“ (Grotos). „Širdinga draugystė su Tanku tvėrė ir toliau, iš kalėjimo 1936 m. vasarą išėjus.“⁴

Anksčiau paleistas dėl amnestijos. Išėjęs labai vargo. Neturėdamas pilietinių teisių, negalėjo gauti darbo, kurį laiką tvarkė Neries krantines Antakalnyje. Nuomojosi mažytį kambarėlį J. Jasinskio gatvėje. „Surūdijusi geležinė lova, krypuliuojantis stalas, medinė taburetė ir liūdno Jesenino akys nuo sienos. Čia J. Kėkštas ir rašė savo eiles.“⁵

Rašo vis daugiau, jo žodžiais tariant, poezijos ugnis įsiliepsnoja. Verčia daugiausia V. Majakovskį ir V. Bronewskį. Dalyvauja Meno ir literatūros draugijos surengtame pirmajame Vilniaus lietuvių poezijos vakare – kartu su O. Miciūte, A. Žukausku, Z. Tureika skaito savo kūrybą. Vakarą pasisekė ir tai stiprino jaunųjų pasitikėjimą savo jėgomis, siekį turėti savo tribūną. „Ryžtamės pasukti platesniam baran. Iš paskirų literatūros skilčių į kūrybos ir kritikos priedą“, – skaitome pirmajame kovo mėnesio „Vilniaus žodžio“ priedo „Kūryba ir kritika“ numeryje. Tą patį kovą išeina ir „Varsnos“ – pirmasis iš septynių vienkartinį. Abiejuose leidiniuose į skaitytoją prabyla J. Kėkšto poezija, o jis pats vėl suimamas ir išsiunčiamas į Kartūzų Berezos koncentracijos stovyklą.

*Skaitau dienas aš,
valandas
ir minutes –
širdis pro grotas ir spygliuotas vielas
pavasarin ir laisvėn veržias...⁶*

– skundžiasi poetas eilėraštyje „Beržas už mūro“.

1937-ųjų vėlyvą rudenį paleistas į laisvę, nenorėdamas „greitu laiku pakliūti vėl kokion nors Berezon“⁷, J. Kėkštas apsigyvena pas seserį Sosnovieco mieste, Lenkijoje. Jaučiasi labai vienišas – šalia jokio draugo, svetimas, dūmais aptrauktas dangus. „Bekraščio liūdnesio ir vienatvės jausmas ėda širdį“⁸ – 1938 m. sausy guodžiasi laiške Vladui Drėmai, susirūpinęs, kad ilgesnis buvimas Lenkijoje galys virsti literatūrine mirtimi, kalbos nykimu, nes šalia „nei lietuviškos literatūros, nei lietuviško žodžio.“ Tarsi stengdamasis nepasiduoti laiškuose V. Drėmai gyvai domisi rengiamu ketvirtuoju vienkartinium numeriu, „Kūrybos ir kritikos“ padėtimi.

⁴ J. Kėkšto autobiografija, J. Kėkštas, op. cit., p. 339.

⁵ J. Karosas, Keli Juozo Kėkšto gyvenimo ir kūrybos bruožai, *Juozas Kėkštas. Lyrika*, V., 1964, p. 6.

⁶ *Varpos*, 1937, p. 2.

⁷ *Metai*, 1995, Nr. 11, p. 124.

⁸ *Ibid.*, p. 122.

Tuo metu J. Kėkštas išgyveno ne tik vienvėgį, bet ir skaudžiai jo dviasį sukrėtusį nusivylimą įtikėta idėja. Poetas prisipažįsta, kad 1936 ir 1937 metai jam – vidinės krizės metai, tebesitęsiančios ir kankinančios. „Iš prigimties esu humanistas. Ir individualistas. Jei užsidegiau komunizmu – tai todėl, kad pamilau jame tai, kas gražu ir aukšta. [...] Bet nenoriu jau kentėti dėl idėjos, kuri pagrįsta krauju ir žudynėmis, kur tos žudynės vykdomos taip, kaip menas kuriama menui. [...] Ieškau naujo dievo. Reformuoto, geresnio, gražesnio ir kilnesnio. Senas griūva, geriau pasakius, purvinoji dalis griūva, kyla naujas. Ir kartais rodosi jau, jau turiu jį. Bet dar ne. Dar tik chaosas be konkrečių kontūrų. Gal čia ir egoizmo žymė, bet prisipažinsiu Tau, Vladai, kad pasiutiškai išsiilgau ir asmeninio džiaugsmo,⁹ – skaudžią išpažintį primenančiame laiške rašo J. Kėkštas, pridurdamas, jog iš tos jausmų ir minčių painios ir gimę jo eilėraščiai.

Tie eilėraščiai sudarė pirmąjį J. Kėkšto poezijos rinkinį „Toks gyvenimas“. Viršelį sukūrė V. Drėma, išleidimu rūpinosi Jonas Karosas. 1938 m. pavasarį ir pats poetas trumpam grįžo į Vilnių. Dalyvavo gegužės 2 d. Meno ir literatūros draugijos surengtame jo poezijos vakare, kaip rašo „Kūryba ir kritika“, skaitė spaudai parengtų ir senesnių eilėraščių. Ir, aišku, rengė spaudai savo pirmąją eilėraščių knygą.

„Toks gyvenimas“ išėjo 1938 m. liepos mėnesį. Rinkinys nedidelis – 28 eilėraščiai. Trys įvadiniai kūrėliai nusako pagrindines tematikos linijas – asmeninę ir visuomeninę. Pats pirmasis eilėraštis – meilės lietuvių liaudžiai deklaravimas:

*Aš pamilau
Tave
pirma
karšta
jaunuoliškąja meile,
kai pamačiau
sukaustyta,
vargų išsekintą,
sukniubusią.
Supynė mus likimas –
subroliavo –
žaiibu man perskrodė krūtinę –
Ar Tu matai joje tą spindintį
didžiulį kraujo gniaužtą – širdį?
Žinok, kad jinai Tavo,
taip kaip ir Tu
visiemsmečiams
lietuviškoji liaudie!*

J. Kėkštas meilę skelbia ne Tėvynei, kaip O. Miciūtė, ne savo žemei, kaip A. Žukauskas, bet liaudžiai, tuo žodžiu įvardydamas socialiai vargingiausią lietuvių tautos sluoksnį. Eilėraštis sąmoningai įdėtas pirmas, nes aiškiai išreiškia ir pristato poeto poziciją – protestą prieš tautinę ir socialinę priespaudą. Nevienadienę ir tvirtą poziciją – po metų atsakydamas į „Versmės“ anketą J. Kėkštas pabrėžė, kad jį domina tautinės socialinės problemos.

⁹ Ibid., p. 125.

Apgalvotai, tikslingai parinkti ir kiti du įvadinės dalies eilėraščiai „Aš – ne vienas“ ir „Skundas“. Virš kiekvieno jų autorius pabrėžtinai įrašė jų sukūrimo laiką: „1933 m. vasarą rašiau:“ ir „1936 m. vasarą rašiau:“, tarsi norėdamas atkreipti skaitytojo dėmesį, parodyti, kad juos skiriantis trejų metų laikotarpis kažką esmingai pakeitė, sugriovė poeto gyvenime, nes eilėraščių nuotaika visiškai skiriasi.

Pirmasis prasideda valiūkišku jaunystės džiaugsmu, tuo ypatingu jausmu, kai visa aplink priklauso tau:

*Pušys –
dangaus mėlynė –
ir aš –
išsitiesęs,
nosį aukštyn užrietas
ir pakabinęs akis ant balto debesėlio –
mes draugai.*

Santarvė su gamta, su pasauliu teikia poetui vidinės harmonijos ir jėgų kurti naują gyvenimą:

*Einu gyveniman
raut piktžolių,
griaut senrūmių
ir nauja kurt – ne vienas:
su manim pušys ir dangaus mėlynė.*

Visiškai kita nuotaika antrajame eilėraštyje. Nusivylimas, skausmas virsta sielos skundu, prasiveržia desperatiškais klausimais be atsakymų:

*Pavasari,
kodėl taip greit tu nuvytai
gėlėmis, saulės spinduliais
pralinks mint man sielos nespėjęs?
Pavasari,
kodėl?
Vos į gyvenimą išėjęs,
vos, kelią jam praskinti mėginau, –
ir jau
tave
aš praradau...
Sakyk,
kodėl?..*

Aišku, kad pavasaris čia tėra simbolis. Prarastas ne metų laikas, prarasta kažkas giliai sieloje – gal tikėjimas idėja, gal meilė. Juk laiške V. Drėmai poetas rašė, kad 1936 m. jam buvo kankinančios vidinės krizės, nusivylimo komunizmo idėja metai. Be to, užsiminta ir apie asmeninės laimės ilgesį.

Įrašydamas virš eilėraščių parašymo datas J. Kėkštas juos pateikia lyg dienoraščio fragmentus, kaip kažką labai asmenišką ir išgyventą. „Man skaitytojas tai konfesionalas, prieš kurį atsistojęs [...] atlieku savo sielos išpažintį“, – rašė poetas „Versmėje“. – „Tai, kas man skauda: džiaugsmą ir liūdesį, entuzijazmą ir tulžį rašalu į popierį lieju. [...] Aš nemoku sėsdamas rašyti klausti konsumento ar tai, kas mane graužia, jam patiks ar nepatiks, ar jausmą, kurį noriu išgyventi ir išreikšti man patinkama forma jis supras ar nesupras. Rašau. Tai yra savotiškas dvasinių pergyvenimų autentizmas“.¹⁰

Būtent autentiškumas yra vienas ryškiausių J. Kėkšto poezijos bruožų. Ne tik įvadiniai rinkinio eilėraščiai, visa knygutė prabyla į skaitytoją atvirai ir skaudžiai. Jau V. Drėmos sukurtas viršelis – tamsios spalvos, vėjo laužomas medis, klykiantis paukštis, spygliuotos vielos – suponuoja rinkinio nuotaiką. Liūdesio gaida skamba ir pavadinimas – žodžiai „toks gyvenimas“ mūsųose tariami su giliu atodūsiu ir resignacija.

Eilėraščiai suskirstyti į du ciklus. Pirmasis jų, „Mėlynas gaisras“, pristato asmeninę meilės lyriką. Antrajame, pavadintame „Toks gyvenimas“, vyrauja visuomeniniai, socialiniai motyvai. Suskirstymas šiek tiek sąlygiškas. Beveik visi rinkinio eilėraščiai rašyti kalėjime, kiekviename jų pulsuoja laisvės ir nelaisvės priešprieša, išreiškiamą specifinėmis kalinio išjaustomis, iškentėtomis realijomis: grotos – dangaus mėlynė, grandinės – laisvė, mūras – žaliuojantis beržas. „Kontrastų siūbavimas, draskantis iki ašarų arba valingai prislopintas – tai visos J. Kėkšto lyrikos branduolys“.¹¹

14-os eilėraščių ciklas „Mėlynas gaisras“ pradedamas eilėraščiu „Beržas už mūro“. Lyrinio subjekto situacija jį sieja su J. Kėkšto kalėjimo draugo baltarusių poeto Maksimo Tanko 1937 m. parašytu eilėraščiu „Girdi – pavasaris jau čia“. Kalinys pro grotuotą langą mato pražydusį alyvų krūmą, jo širdis veržiasi į laisvę, bet, deja, tik „grotos rankoj subraškėjo“. M. Tanko eilėraštis giliai lyriškas, metaforiškos prasminės struktūros, klasikinio eilavimo. Poetą jaudina nenatūrali, prigimčiai prieštaraujanti padėtis – kalinys ir žydinti gamta turi būti laisvi, bet aplink geležis, spygliuota viela, sargybiniai. Susikoncentravus į šitą prieštarą sukuriama skausminga nuotaika:

*Паслухайце, вясна ідзе.
Звініць ў маім акне жалеза.
З вінтоўкай стражнік ноч і дзень
Пільную куст пахучы безу.*¹²

M. Tankas susitelkia į lyrinio subjekto išgyvenimą, jo vidinę kančią dėl savo bejėgiškumo ką nors pakeisti. J. Kėkšto subjektas irgi negali išeiti į laisvę, tačiau eilėraščio tonacija visiškai kita – veržlesnė, ekspresyvesnė. Kodėl?

Abu poetai, revoliuciniai romantikai, brendo toje pačioje Vilniaus krašto regioninės kultūros terpėje. Abu buvo veikiami lenkų avangardistų, V. Majakovskio, S. Jesenino, laisvūnų „Žagary“ poetų, tačiau savo poetine raiška jiedu visiškai skirtingi. „Jau Herderis yra nurodęs du svarbiuosius stiliaus kūrimo veiksnius: pačio kūrėjo individualybė ir istorinis gyvenamojo laiko momentas“¹³ – rašė V. Mykolaitis-Putinas straipsnyje „Idealizmas ir romantizmas“.

¹⁰ *Versmė*, 1939, p. 44.

¹¹ V. Kubilius, Tragiško nerimo lyrika, J. Kėkštas, op. cit., p. 14.

¹² *Анталогія беларускай паэзіі*, Мн., 1961, т. 3, p. 16.

¹³ V. Mykolaitis-Putinas, Idealizmas ir romantizmas, *Židinys*, 1927, Nr. 7–8, p. 307.

Kūrėjo individualybė paminėta pirmoji neatsitiktinai. Tikras menininkas paprastai į save absorbuoja tas įtakas, tas sroves, kurios suskamba unisonu su jo paties menine pasaulėjauta, poetine prigimtimi, kurios tarsi pažadina tą prigimtį, ją sustiprina ir padeda išreikšti.

J. Kėkšto poetinį braižą formavo, veikė ne vienas kūrėjas, ne viena srovė. „Kėkšto prieškarinę lyriką priskirti kokiam nors to laikotarpio literatūros srovei nėra lengva. Ar tai avangardo lyrika? Ekspresionistinė? O gal neoromantinė? Yra joje tam tikras stiliaus ir formos eklektiškumas“¹⁴, – teigia poeto kūrybos tyrinėtoja Małgorzata Kasner.

Iš tikrųjų J. Kėkšto poetikoje girdimi K. Borutos maišto ir laisvės šūkių, atpažįstama W. Bronewskio vyriška pykčio gaida, majakovskiška žodžio galia. Jo metrikoje – ekspresionizmo atgarsiai ir lenkų avangardistų ritmai. „J. Kėkšto eilėraščių negula į dainuojančios ritminės melodijos ir vientiso išgyvenimo vėžes, o skaidosi į ekspresyvias kreipinių, dialogų, vaizdų atplaišas, kaip buvo įprasta tuometinėje avangardo lyrikoje“¹⁵, – rašo Vytautas Kubilius, poeto kūryboje išvelgdamas ir romantinę liūdesio tradiciją, nulėmusią elegišką prapulties intonaciją. Ne vieną romantizmo apraišką J. Kėkšto „Etapuose“ (1953) mato A. J. Greimas¹⁶. Tomas Venclova Juozą Kėkštą laiko gryniausiu romantiku ir, kas itin svarbu, autentišku poetu¹⁷. Autentiškumas ir padėsiąs išlaikyti laiko išbandymą.

Poeto kūrybos autentiškumą akcentavo ir kiti jo poezijos vertintojai – V. Kubilius, A. Liobytė, Henrikas Nagys, M. Kasner. Autentiškumas – J. Kėkšto poezijos stiprybė, vertė. Įvairios įtakos ir srovės ne niveliavo, bet praturtino, sustiprino jo poetinį balsą, nes J. Kėkštas, atviras ir imlus naujovėms menininkas, iš tikrųjų ėmė tik tai, kas jam buvo artima, priimtina, kas padėjo formuoti poetinį braižą, padėjo išreikšti save, savo tikrąjį „aš“. „Rašytojas turi būti ištikimas sau. Turi imti temas, kuriomis gyvena ir mato jų didelę svarbą“¹⁸ – rašė poetas „Versmės“ anketoje. J. Kėkštas buvo ištikimas sau ir tematika, ir menine raiška, ištikimas nuo pat pirmojo rinkinio „Toks gyvenimas“.

„Beržas už mūro“, pirmasis ciklo „Mėlynas gaisras“ eilėraščių, – nuoširdus kalinčio poeto skundas už mūro sužaliavusiam beržui:

Berže,

Tu vienas težinai, kaip laukiau aš pavasario!

Tu vienas teįunti, kad kai linguoji savo galvą –

linguojai širdį mano,

linguojai kraują gyslose sukepusi

ir iš akių išspaudi ašarą...

Avangardinė laužyta eilučių linija, asonansiniai ritmai, borutiški beržo ir širdies įvaizdžiai, romantinė liūdesio gaida sukuria savitos meninės įtampos eilėraščių. Jis įdomus ir mylimosios laiško citata, į kūrinių tėkmę įvesta kėkštiškai santūriai ir paprastai:

Ji rašė man:

„Tu, Juozai, aukštas, turbūt ir išbalęs.

„Aš – jau nebeturiu kasų. Nukirpo metai jas.

¹⁴ M. Kasner, *Juozas Kėkštas – paribio poetas*, V., 2002, p. 56.

¹⁵ J. Kėkštas, op. cit., p. 15.

¹⁶ žr. A. J. Greimas, *Iš arti ir iš toli: Literatūra, kultūra, grožis*, V., 1991, p. 416–417.

¹⁷ žr. Tomas Venclova, *Vilties formos*, Vilnius, 1991, p. 349–351.

¹⁸ *Versmė*, 1939, p. 45.

„Bet kartais prisimink mane.
 „Aš gyvenu ten pat, – žinai? – N. gatvės
 galas. [...]“

Absoliuti, dienoraštinė autentika – poetas net palieka savo vardą. Laiško intarpas išskiriamas ne tik kabutėmis, bet ir grafiniu eilučių išdėstymu bei ritmika, ypač pirmoji citatos pusė. Mylimosios žodžiai – iš laisvės ataidintis balsas – suskamba gana harmoningai, jambas gula į melodingas rimuotas eilutes. Antroji citatos pusė palengva pereina į gryną verlibrą, o paskutinė jos eilutė sulaužoma laipteliais ir tarsi tolstantis balsas užbaigiama daugtaškiu:

„Jau viskas:
 kalnai, –
 sodai, –
 lygumos
 – paskendo gėlynuos...“

Iš tikrųjų „Beržas už mūro“ laikytinas vienu įdomiausių J. Kėkšto laisvųjų eilių su asonansiniais ritmais pavyzdžių.¹⁹

Kaip jau minėta, ciklas „Mėlynas gaisras“ pristato meilės ir kitokią asmeninę lyriką. Pastarajai priskirtini eilėraščiai „Vagis“, „Kelias“, „Gelžkelio bėgiai“, „Jei kartais...“, „Vienuma“, „Tylus liūdesys“. Juose jaunatviškas nerimas, blaškymasis, tikrojo kelio ieškojimas, vienatvės ir liūdesio akimirkos.

Maždaug pusė eilėraščių skirti meilės jausmui apdainuoti, stipriam ir nelaimingam jausmui.²⁰ „Nežemiško jausmo, nežemiškos meilės / skaudžiai ir beprasmiškai apgautas“, – rašė poetas eilėraštyje „Maniau, kad gyvenimą žydintį, gražų...“ Ir pats ciklo pavadinimas „Mėlynas gaisras“, semantiškai prieštaringa jungtis, neatsitiktinis – jis reiškia be galo stiprų meilės jausmą: „Ar galima žodžiais gaisrą išliet, / kuris mylimai tviska?“ (eil. „Atsimeni...“). Tačiau kodėl gaisras mėlynas? Matyt, todėl, kad jį įžiebė mėlynos mylimosios akys. Kita vertus, tik itin kaitri liepsna atrodo mėlyna. Be to, mėlyna spalva – romantikų mėgstama spalva. Dažna ji ir J. Kėkšto epitetuose – mėlynos svajonės, mėlynas dangus, melsvasis skliautas ir pan. Taigi ciklo pavadinimas neatsitiktinis, jis tarsi poeto jausmo stiprumo kodas.

J. Kėkšto meilės lyrika nevienatone – poetas blaškosi nuo ekspresyvios nevilties iki maldos, susitaikymo ir rezignacijos. Tačiau kiekvienas posmas, kiekviena eilutė persmelkta liūdesio, determinuoto ne tiek išorinių veiksnių, kiek pačios poeto prigimties, jo pasaulėjautos.

*Liūdėti tyloj ir linkti į nežinios vandenį tyrą –
 taip gera...
 taip gera
 jausti tylinčio liūdesio versmę
 dūšioj čiurlenant...*

– nuoširdžiai prisipažįsta poetas eilėraštyje „Tylus liūdesys“, viename iš tų, kuriuose,

¹⁹ žr. M. Kasner, op. cit., p. 57.

²⁰ J. Kėkštas buvo pamilęs Emiliją Liobytę, kuri jau po karo ištekėjo už dailininko Jono Vilučio.

anot V. Kubiliaus „pasigirsta tikrasis jo lyrikos balsas“²¹. Beje, ir pokariu, emigracijoje, liūdesio motyvas dažnai suskamba leitmotyvu: „Suprato liūdesio ir skausmo būtinumą / skausme ir liūdesy pamatė prasmę gilią“ (eil. „Užrašas“).

A. J. Greimas apie J. Kėkšto eilėraščių rinktinę „Etapai“ (1953) yra rašęs: „Nuo pirmojo puslapio iki penkiasdešimtojo ir t. t. gieda ne Kėkštas, o jo nukankinta, nerami širdis“²². Tas pats pasakytina ir apie pirmąją knygą „Toks gyvenimas“, ypač ciklą „Mėlynas gaisras“. Greta J. Kėkštui savos beržo, pavasario, vėjo ir vėtros simbolikos romantikų, ypač XIX a., mėgstamas širdies įvaizdis jo kūryboje užima išskirtinę vietą. Širdžiai nusakyti naudojamos ekspresionistinės, net groteskiškos metaforos: „Taip sunku kamuolį kraujo krūtinėj nešioti“, „Širdis mano – kruvinas pluoštas“. Kenčianti širdis – nelaimingos meilės alegorija, visos skausmo ietys tarsi susminga į ją. Eilėraštyje „Vagis“ širdis net sutapatinama su lyriniu herojumi: „Nerimas krūtinėn įsilaužė / ir mane pavogė!“ O paskutiniu ciklo eilėraščiu „Širdžiai“ poetas tiesiog kalbasi su širdimi lyg su savo *alter ego*, dėkodamas jai už tai, ką jis pats išgyvena:

*Dėkui širdie, kad taip smarkiai, nežemiškai...
Dėkui, kad moki išgaisrinus skausmą
kalbėt tik akim nuliūdusiom, dangiškom...*

*Dėkui už meilę.
Dėkui už kančią.*

Dėkui už laime virpantį jausmą.

Antrasis rinkinio ciklas tokiu pat pavadinimu kaip knygutė – „Toks gyvenimas“ – sudarytas iš 11 eilėraščių, kuriuos sąlygiškai galima pavadinti visuomeninės socialinės tematikos kūriniiais. Sąlygiškai, nes konkrečių socialinės nelygybės vaizdų jame neaptiksim. Kaip rašė Henrikas Nagys, J. Kėkšto „eilėse išsakytasai socialinis rūpestis nėra politinis plakatas, tinkamas kuriai nors partijai. Juozo Kėkšto socialinis motyvas išlieka *visiškai* ir *visur* grynai literatūrinėje plotmėje.“²³

Socialinis rūpestis, socialinė skriauda, socialinis pyktis ir tiesos, teisingai sutvarkyto pasaulio reikalaujanti romantiko dvasia, – lyrinio subjekto išgyvenimų giluminė priežastis. Amžina šviesos ir tamsos, vilties ir nevilties, laisvės ir kalėjimo priešprieša, noras išsiveržti, iš kažko ištrūkti, vėjų, vėtrų, uraganų apoteozė, – J. Kėkšto poezijos stilistika, jo poetinis pasaulis, kuris išsiskleidžia pirmuoju ciklo eilėraščiu:

*Ir laukais ir kalnais rytas eina –
pasaulis jau į šviesų juodą rūbą maino –*

*O tu kryžkelėj sustojęs akis merki –
daugiau nieko nežinai – tik verkti.*

²¹ J. Kėkštas, op. cit., p. 16.

²² A. J. Greimas, op. cit., p. 416.

²³ H. Nagys, Juozo Kėkšto poezija, *Literatūros lankai*, 1955, Nr. 5, p. 22.

*Į padangės skliautą saulė rieda
pamiškėje avys bliauna, paukščiai gieda –*

*tavo dūšioj vorai tinklus audžia –
tavo dūšioj – vakaro varpai vien gaudžia.*

*Spjauk, numesk tą slegiantį, tą tamsų
šydą –
pasaulis juk naujais laikais pražydo!*

Kontrastingo pasaulio apsuptas, liūdesy paskendęs lyrinis subjektas maištauja, trokšta išsiveržti iš tamsos, iš po slegiančio šydo. „Laisvė Kėkštui nėra filosofinis abstraktas, tai jo gyvenimo problema, įgyjanti labai konkrečių, tikroviškų kontūrų. Tai ilgesys pasaulio be grotų, be spaudimo, be persekiojimų [...]“²⁴. Todėl J. Kėkšto poezijoje be paliovos skamba išsiveržimo, siekio „uždangą tamsią / nuo saulės / nutraukti“, pečius slegiančios naštos, pamintos širdies motyvas. Specifiškai kėkštiškas motyvas, leidęs V. Kavoliui teigti, kad tarpukariu „ištikimiausias žmogaus nepriklausomumui gyvenimas vis dėlto užsimezgė kairėje: Juozas Kėkštas okupuotame Vilniuje“²⁵.

Kaip ir pirmoje rinktinės dalyje, antrajame cikle stipri liūdesio gaida, skaudaus ir fatališko liūdesio, tarsi likimo lemto. Poetą slėgė socialinė neteisybė, jo paties vargana būtis, tautinė priespauda, nusivylimas idėja, pagaliau, neišsipildanti asmeninė laimė. Liūdesys tapo santykio su pasauliu dominante.

Tai ypač ryšku eilėraštyje „Motinai“, iš aptariamo ciklo kūrinių išsiskiriančiame nuo širdžia ir intymia tonacija:

*Žinau, kad naktimis nemiegi,
kad skausmas ašarom akis tau čiulpia;
Žinau, kad paukščiai soduos tau, taip kaip
ir man,
linksmų dainų jau nebečiulba.
Žinau, kad motinišką tavo jausmą peiliai raižo, –
juk paėmė nevalion sūnų, –
Atsimenu – kai ėmė – ašaras stengeis paslėpt
nuo to, kurį širdy pavadinai tu palaidūnu...*

Kiekviena eilutė dvelkia ypatinga dviejų žmonių santykių derme. Sūnaus bėda („paėmė nevalion“) raižo motinos širdį, motinos skausmas sūnui sunkesnis už savąjį. Eilėraštis skamba kaip laiškas, kuriuo lyrinis subjektas guodžia ir guodžiasi. Jame susiliejęs dviejų žmonių liūdesys ir skausmas virsta gėla. Finale bandymą paguosti motiną beveik užgožia neviltis:

*Neverki, motin, ir nekeik tu jo;
jis grįš...
jis, mama, grįš...
jei tik rūsyse nesupus,
jei nepamiš...*

²⁴ M. Kasner, op. cit., p. 37–40.

²⁵ V. Kavolis, *Žmogus istorijoje*, V., 1994, p. 323.

J. Kėkštas nebuvo revoliucijos dainius, jis nepiešė konkretaus skurdo ar vargo vaizdų, neįvardijo priešo, nešaukė į barikadas ar prie ginklų. Tačiau jis aiškiai matė, jautė ir išgyveno jį supančią neteisybę, išgyveno skaudžiai, visa širdimi skelbdamas meilę pažemintam žmogui, trokšdamas pasauliui šviesos ir gėrio:

*Tuomet svajoję jis
apie saulėtą rytą,
apie medum ir pienu tekančias upes,
kaip naktį, žemę dengiančią, velniop nuvyti,
panaikinti širdį draskančias žmonių kančias.*

Poetui romantikui gėrio ir blogio priešprieša užaštrėja iki maksimumo, jam nebesvarbu pavienė blogio apraiška, jam rūpi išlaisvinti visą žmoniją: „pasauliui, klaikumoje paskendusiam, / praplėšti debesis ir žvaigždėmis nuberti / neišmatuojamą ir gilų dangų.“ Tobulumo troškimas užaštrina skirtumą tarp idealo ir realybės, dingsta pustoniai, išryškėja kontrastai. Vardan idealo poetas pasiryžęs „aukuran mesti visa“, širdimi „įskelti ugnį ir nušviesti naktį“. Romantikams būdingas santykis su pasauliu visiškai sutapo su J. Kėkšto pasaulėjauta. „Mano prigimtis glūdi dar pilno kam nors pasišventimo ir atsidavimo reikalas. Jei žinau, kad tai, ką gerbiu (gali tai būti idėja ar kas kita /, tai, ką myliu, verta yra pasišventimo – metu viską. Tuomet ir kančia yra brangi,“²⁶ – rašė poetas laiške V. Drėmai.

Kruviną komunizmo idėją nusivilta, bet tikėjimas šviesos, teisybės pergale gyvas. Poetas kelia balsą prieš naująją diktatūrą, „išniekinusią žmogaus žmogui meilės įstatymą ir prieš suburžuazėjusį pasaulį.“²⁷ Jis skelbia romantinę revoliuciją:

*Kovokit – vėjai!
Ūžkit – vėtros!
Šėlkit – huraganai!
Aš su jumis!*

Ne tik revoliucija išsilieja vėtrų apoteoze, gamtos stichija. Visas socialinis kontekstas, pasaulio priešpriešos J. Kėkšto reiškiami gamtos realijų alegorijomis: neteisybė, blogis – uždanga tamsi ant saulės, tamsi, šalta naktis, pakelėje tykančios šmėklos, žiema, šešėliai, bedugnė; teisingumas, gėris – naujas rytas, aukso rytas, pavasario saulėtos bangos, žvaigždės mėlyneje, saulė. J. Kėkšto poezijos meninė realybė primena fantastišką peizažą – ryškūs kontrastai be pustonių ir perėjimų.

Ciklas baigiamas eilėraščiu „Toks gyvenimas“, kuris skamba lyg išpažintis geram draugui, skaudi ir atvira išpažintis: santūrus skundas dėl sunkios lemties ir gyvenimo siekio išdėstymas:

*Man kelias vingiais klojosi.
Ne kartą parkritau ir kėliaus vėliai. Graibščiau sušalusiomis rankom
žemės smėlį
norėdamas čia pat, čia pat atrasti laimę.
Ne sau.
Kitiems.*

²⁶ *Metai*, 1995, Nr. 11, p. 125.

²⁷ H. Nagys, Juozo Kėkšto poezija, p. 22.

*Aplink vilkai tik staugė, –
audros šėlo.
[...]
Nors pats bedalis, skurdžius, driskis –
einu aš saulės nurašyt snieguotomis palaukėm,
kad tų veide – kam duosiu ją –
džiaugsmingą šypsena išvysti.*

Pirmojo posmo pakartojimas eilėraščio pabaigoje suteikia kūriniui pasakojimo, pokalbio intonaciją, kurią stiprina paskutiniąjį, konstatuojamoji, eilutė „Toks gyvenimas“, labai būdinga šnekamajai kalbai ir paprastai tariama minorine gaida. Autentika dvelkia ir priešpaskutinis posmas:

*Dvidešimt ir vieną kartą ateidavo ir grįždavo
pavasaris su vėjais.
Dvidešimt ir vieną kartą kėlės saulė man ir
vėl kraujuose skęsdavo.*

Dvidešimt vienerių metų poetas prabyla į skaitytoją pačiu savo gyvenimu. Ir ne tik šituo eilėraščiu, prabyla visu rinkiniu, kuriuo išsako amžiną teisingumo ir gėrio siekimą.

H. Nagys rašė, kad J. Kėkštui pirmiausia rūpėjo kūrybos autentiškumas ir tik po to formos paieškos.²⁸ Tačiau iš tikrųjų J. Kėkštui rūpėjo ir formos dalykai. V. Drėma jį net buvo pavadinęs formalistu. Į tai laiške draugui poetas rašė: „Neteisybė, jei galvoji, kad artinuos į „meno menui“ tezę. Bjauriausia, kad esam dideli nemokšos ir durniai. Nežinom, ir – blogiau – nenorim žinoti elementarių dalykų. Jei turiu mintį ir noriu ją skelbti eilėraščiu – turiu ją išreikšti atitinkama menine forma. Vaizdingumas, metafora, palyginimas ir kiti poeziškos formos elementai yra būtini. Mintis išreikšta be jų – nebus poezija. Ir ta prasme formą poezijoje, ir apskritai mene, statau pirmoj vietoj: visuomeniška idėja be meniškos formos – ne poezija, o atvirksčiai, eilėrašty ar šiaip meno kūrinys, nors jame ir nėra specialios visuomeninės minties tendencijos – gali būti labai aukštavertė poezija ir menas.“²⁹ (pabraukta J. K.)

Iš pirmo žvilgsnio J. Kėkšto eilės gali pasirodyti lyg ir neapdorotos, nelygios. Tačiau dėmesingiau paskaitę, atidžiau paanalizavę, matome įdomų savitą meninį audinį, išaustą gana sudėtingoje modernizmo ir romantizmo simbiozėje. Tą formos nevientisumą pastebėjo ir vienas pirmųjų rinkinio recenzentų „Kūryboje ir kritikoje“, pabrėždamas J. Kėkšto poezijos vaizdų bei minčių išpūdingumą, retorinį ritmą, tropų gausą.³⁰

Metaforų, personifikacijų originalumas bei įvairovė patvirtina poeto laiške išsakytą nuostatą apie vaizdingumo priemonių būtinybę meninės formos kūryboje. Štai keletas tikrai vykusių tropų: „gyvenimas teška į uolą“, „...einu aš saulės nurašyti snieguotomis palaukėm“, „tamsi – šalta naktis – suspaudė žemę replėm“, „ore pakibęs paukštis kaukia“, „tyla liūdėdama medžių šakomis svyra“, „ir slinko suskaldytos dienos“.

J. Kėkštas – ne daugiažodis poetas. „Kėkšto norai yra vienu žodžiu daugiau pasakyti,

²⁸ Žr. Ibid., p. 24.

²⁹ LLTI MB RS, F22–970.

³⁰ Žr. *Kūryba ir kritika*, 1939 kovo 3, Nr. 17.

negu ištisa eilute ar posmu,³¹ – rašė Antanas Vengris. Poeto žodis taupus, lyg suspaustas, santūrus, todėl įtaigus ir stiprus. Vaizdžiai J. Kėkšto metriką yra įvardijęs H. Nagys – rupus ritminis skandavimas. Rupus, vadinasi, nesusmulkintas, nenuglaistytas, ir būtent todėl itin tikras ir savas lyg ruginė duona.

J. Kėkštas pirmuoju rinkiniu „Toks gyvenimas“ tarė savitą, stiprų poetinį žodį, reikšmingą tiek Vilniaus, tiek visai lietuvių poezijai. Palankūs recenzentų vertinimai „Vienkartiniame“, „Kūryboje ir kritikoje“, „Židinyje“, „Naujojoje Romuvoje“ stiprino pasitikėjimą savimi ir ir kūryba.

1938 m. rudenį J. Kėkštas persikelia į Varšuvą, studijuoja privačiame universitete „Wolna Wszennica“, susipažįsta su W. Bronewskiu, lanko jaunų lenkų poetų rengiamus literatūros vakarus. „Vienkartiniame“ rašo apie naujausiąją lenkų poeziją ir spausdina J. Przyboszo, J. Czechowicziaus, Z. Bieńkowskio, J. K. Weintraubo, W. Broniewskio, L. Piwowaro, J. Wito eilėraščių vertimus.

Tuo pat metu daug kuria. Rugsėjo pradžioje „Kūryboje ir kritikoje“ publikuoja ciklą „Eilėraščiai apie Vokietiją“, kuriuose atvirai skelbia fašizmo grėsmę: „Visa, kas žmogiška, visa, kas laisva, / svastikos ledas sukaustė.“ Sprendžiant iš žinutės tame pačiame „Kūrybos ir kritikos“ numeryje, poetas lyg ir ruošė rinkinį „Eilėraščiai apie Vokietiją“, tačiau daugiau apie jį nebeužsimenama. Keičiasi ir periodikoje publikuojamų eilėraščių tonacija – nuo atviro manifestavimo poetas grįžta prie jam būdingos kontrastų ir alegorijų poetikos. Lapkričio mėnesio „Lietuviškame bare“ išspausdinti „Rudens eskizai“: eilėraščiai „Atamainos“, „Skauda“, „Svetimą naktį“ kupini gamtos ir žmogaus liūdesio:

*O, rodos, taip neseniai...
Kaip greit viskas mainos!
Vėjai giesmę gyvenimo rūsčią
mėto, skrenda oru pageltusios dainos, –
tuščia.³²*

To meto eilėraščiuose itin dažnas rudens motyvas palaiptiui virsta rudos nakties, atslenkančio rudojo maro metafora: „Pasaulį pasmaugė naktys rudos, / pasaulis velka paniekos naštą“. Ir vis stiprėja artėjančios karo grėsmės nuojauta.

*Tragingos epochos tragingą dangų
akyse nešioju.
Akys neranda
spinduliu žėrinčio rytdienos kranto³³*

– rašė poetas eilėraštyje „Rudens dugnu“. Taip pavadino ir savo naująjį eilėraščių rinkinį, kurį ruošėsi išleisti Kaune. Tačiau rinkinys išvydo pasaulį tik po penkerių metų Romoje. O 1939 m. rugsėjo 8 d. „Vilniaus žodis“ publikuoja J. Kėkšto eilėrašį „1939 m. Europos rugsėjis“:

³¹ *Naujoji Romuva*, 1938, Nr. 29–30, p. 614.

³² *Lietuviškas baras*, 1938, Nr. 11, p. 10.

³³ *Kūryba ir kritika*, 1939, Nr. 18, p. 69.

*Debesys plyšo padangėj,
griuvo Europos taikos pamatai,
į lavos ugningą bangą
žiūrėdamas kraują matai. [...]*

Karas užklupo J. Kėkštą Vilniuje. 1940 m. kovą poetas sovietų valdžios suimamas ir išsiunčiamas sunkių darbų į Kirovo sritį. Po pusantrų metų kaip Lenkijos pilietis amnestuotas, stoja į gen. V. Anderso organizuojamą Lenkų armiją ir evakuojasi į Persiją. Toliau – Iranas, Irakas, Palestina, Egiptas. Žygiai, kautynės ir kupini ilgesio gimtąjam kraštui eilėraščiai: „Tėvyne mano, / mieloji mano... / nešu savo meilę“.

*Palaimink palmėm klajūną,
šakom ties galva jo palink,
palaimink Lietuvos sūnų,
einantį Nemuno link...³⁴*

– rašė 1943 m. Bagdade. Poetas gal ir nenujautė, kad jo kelias Nemuno link be galo tolimas ir vingiuotas. Du kartus sužeistas gydėsi Italijos pirtuose. Čia parašo vieną gražiausių savo eilėraščių „Maioli žydi aguonom“ : „Maioly mirtis ir kraujas, aguonom žydi Maioli. / Krauju, kaip aguonos raudonu, keistą lakštą istorijai rašom [...].“³⁵ Dvejus metus gyveno Romoje, išleido rinkinius „Rudens dugnu“ ir „Staigus horizontas“. Vėliau – nelengva emigranto dalia Argentinoje. Sunkiai užsidirbdamas pragyvenimui J. Kėkštas rašo – išleidžia rinkinius „Diena naktin“ (1948), „Ramybė man“ (1951), „Etapai“ (1953), verčia lenkų ir ispanų poeziją, dalyvauja antologijoje „Žemė“ (1951), rūpinasi „Literatūros lankų“ (1952–1959) spausdinimu.

1957 m. poetą užklumpa sunki liga – jis pusiau suparalyžuojamas. Lenkų rašytojų W. Broniewskio ir J. Putramento padedamas 1959 m. J. Kėkštas atvyksta į Lenkiją, 1961 m. apsigyvena revoliucinio judėjimo veteranų namuose Varšuvoje. Poetas grįžta prie Tėvynės slenksčio, kurį peržengti jam nevalia. Du įvykiai praskaidrino benamio dalią: – 1964 m. Vilniuje išleista jo poezijos rinktinė „Lyrika“ ir 1966-ųjų vasarą kelionė į Vilnių. Vienatvė, begalinis tėvynės ilgesys kamavo iki gyvenimo pabaigos. „Aš apie ilgesį ir skausmą mirtiną kalbu“, – 1966 m. rašė eilėraštyje „Vladui Šlaitui“, – „Kalbu apie neišsipildžiusius sapnus, / Svajones pilną žmogišką gyvenimą gyventi.“³⁶ Mirė J. Kėkštas 1981 m. balandžio 16 dieną. Palaidotas Varšuvoje, nors svajėjo amžinam poilsiui atgulti Rusų kapinėse, šalia mylimosios Milės.

Gauta 2006 06 05
Parengta 2006 06 28

³⁴ J. Kėkštas, *Rudens dugnu*, Roma, 1946, p. 24.

³⁵ Ibid., p. 33.

³⁶ J. Kėkštas, *Dega vėjai*, p. 155.

Alma Lapinskienė

TOKS GYVENIMAS ['SUCH IS LIFE'] BY A VILNIUS POET

S u m m a r y

Juozas Kėkštas (Adomavičius) was born in November 19, 1915 in Tashkent, to a family of a railway worker and a seamstress. His father having died early, his mother returned to Vilnius in 1921, together with her five children. In 1926, Juozas started attending the Vytautas Magnus gymnasium. Hard living conditions, social iniquity, and his restless soul kindled the fire of revolutionary romanticism in the heart of the future poet, drawing him leftwards. In 1930, attending the 4th grade of the gymnasium, he joined the underground activities.

A couple of years later J. Kėkštas was arrested for the first time by the police, but released in two months because of lack of evidence. He continued his studies, created poems, read the "Third Front", "Culture" and works by K. Boruta, was especially delighted in V. Mayakowski, S. Yesenin, the Polish revolutionary poets, particularly Wl. Broniewski. In the beginning of 1934, he was arrested again and sentenced to four years in jail. Released earlier thanks to the amnesty, he led quite a miserable life, working hard and creating increasingly more.

In 1937, J. Kėkštas was imprisoned for half a year in a concentration camp, afterwards he settled down in Poland at his sister's, experiencing a painful disillusion in the ideology that he had believed in.

In July 1938, the first collection of poems by J. Kėkštas was published in Vilnius under the title of "Such is Life", comprising 28 pieces of personal and social character, falling into two cycles, "The Blue Fire" and "Such is Life".

Authenticity may be named among the most striking qualities of J. Kėkštas' lyrics: the book appeals to the reader openly and sorely. In his poetics one hears echoes of expressionism and rhythms of the Polish avant-garde poets, a note of romantic melancholy and elegiac tune of despair, contrasts and allegories. The stylistics of J. Kėkštas' lyrics and his poetic world consist of an eternal opposition between light and darkness, hope and despair, freedom and jail, of the motive of broken heart and a painful, fatalistic note of sorrow, of a wish to break free, to turn loose, of the apotheosis of winds, storms and hurricanes. His poetic word is sparing and restrained, as if condensed, and therefore strong and suggestive. The first collection of lyrics by J. Kėkštas was a distinctive contribution to both the poetical life of Vilnius and the whole Lithuanian poetry.

The war found J. Kėkštas in Vilnius. In March 1940, the Soviet authorities arrested him and deported to hard labors in Kirov region. Having been released as a Polish citizen in a year and a half, J. Kėkštas joined the army led by gen. V. Anders and moved to Persia. Subsequently he reached Iran, Iraq, Palestine, and Egypt, took part in the military campaigns and battles, and composed poems overflowing with nostalgia for his homeland. Having been injured, he was cured in South Italy. Afterwards he experienced hardships of emigration to Argentina. In 1957, the poet became seriously ill and was half-paralyzed. Thanks to the efforts of Polish writers, he moved to Poland in 1959. J. Kėkštas died in April 16, 1981 and was buried in Warsaw.